

Разматрање националне катастрофе српског народа у двадесетом веку нипошто није лак задатак. У овом разматрању поље интересовања ограничићу на грешке самих Срба за данашњу ситуацију, док ћу спољашње интересе намерно избећи или их само споменути тамо где буде неопходно. Узрок кључних проблема Србије и српског народа на унутрашњем плану данас се може сврстати у две групе: проблем идентитета и биолошки опстанак. Уколико претпоставимо да нацију чини одређени скуп људи који имају заједничку историју, традицију и културу схватићемо да је, пре свега, нација схваћена као носилац једне културе, система вредности, те самим тим, једног начина живота. Срби, као нација која је изборила право на сопствену државу, имају заиста величанствену културу, која је опстала упркос искушењима кроз које је овај народ пролазио од самог настанка.

Проблем идентитета. Континуитет или дисконтинуитет

Нестанак српске државе се догодио у време њеног највећег процвата (културног, политичког, војног), а након дугог периода проведеног у саставу Отоманске империје, уследило је ослобођење. Након поновног задобијања сопствене државе, српски народ није изнова задобио себе и није успео изградити задовољавајући национални идентитет. Посматрано у контексту вероисповести и језика, српски народ је претрпео значајне промене, које су затим условиле даље перспективе развика Срба у стабилан народ а Србије у стабилну државу. Током турске владавине на овим просторима српски народ су умногоме одржали очувани пагански обичаји и Српска православна црква, која је делила судбину народа и тиме стекла статус народне цркве, симбола страдања, вере, патње али и наде у обнову државе. Тако посматрано, Црква добија статус стожера српског националног бића. Важно је истаћи да је на овакав развој ситуације утицало народно предање о часном поразу и заметку велике будуће победе на Косову пољу, чиме су преци добили статус недостижних митских бића, статус симбола српства и заметак његове коначне победе. Они представљају подстрек и оптерећење, разлог патњи и страдања али и наде. У ту сврху, народ је произвео своје митске хероје и издајнике. Косовски мит носи снагу опстанка и обнове. Захваљујући неисцрпној жељи за слободом и правдом, српски народ преноси своју истину, своју историју усменим путем, а улога приповедача се препушта гусларима који постају носиоци животне снаге српске нације. Нада у ослобођење, вера у себе, идеализоване претке и у Божанску правду Србе никада није напустила. Средњовековна Србија добија статус, како би Ниче рекао, ишчезавајућег мита, а славни преци, пре свих Лазар и Милош, статус трагичних хероја који жртвују све на олтар слободе отаџбине.

Стога није чудно да се национални идентитет у првим годинама након ослобођења градио кроз поуке које су нам, по предању, оставили славни преци. Њихов пример страдања на Косову служио је као образац вере, части, јунаштва, непокорности. Дисконтинуитет националне идеје се огледа у дисконтинуитету српске државности, након чега је било изузетно тешко направити везу између средњовековне и обновљене српске државе. Период у коме је српска држава обновљена био је период процвата националних држава широм Европе, те је и српска национална елита покушала да обнови нарушени културни идентитет (пре свега се мисли на Србе који су насељавали подручје данашње Војводине) и припреми народ и државу за што брже укључивање у ток развоја модерне европске мисли.

Неписмен и углавном културно подјармљен народ захтевао је изузетну интелектуалну и политичку елиту (слично је и данас). Значајна културна баштина која говори о вишевековном трајању српске културе је, сада младој, српској нацији представљала веће оптерећење него компаративну предност у односу на друге нације. У колективну свест урезани митови донели су обавезу будућег понашања, предодређеност националног кретања државе, њен однос према самој себи. Жеља за достизањем идеала славних предака донела је својеврсну жељу за доказивањем, која се претворила у национални циљ који би, када једном буде остварен довео до престанка националне борбе. Овај циљ се састојао од ослобођења српских крајева и Срба који су још увек у ропству и коначне победе над Турцима, чиме би испунили завет славних предака.

Сматрам да се српска национална идеја градила у односу на страдања преживљена од стране турске нације, она се профилисала у односу на доживљај Турака као оличења Зла. У том смислу, Они представљају зло, несреће, нечовечност, злочине, окрутност, ропство а српство подразумева слободу, херојство, част, доброту. Могло би се рећи да су Срби имали за циљ достизање савршеног обрасца живота који представља митолошки опис живота њихових предака. Дакле, ми смо све што Они нису, захваљујући чему Ми јесмо Ми а Они – Други. Ми смо различити од других и диференцирамо се у односу на њих. Тежња ка својим прецима представља тежњу ка себи, тежњу ка својој суштини. Након Балканских ратова, национална идеја запада у велику кризу. Процес изградње националне идеје није био довршен, а искоришћени модус испољавања исте изгубио је сврху. Она опстаје само док постоји моменат угрожености, у односу на који се ми профилишемо. Ово је кључни разлог посртања српског народа, а самим тим и државе, у ситуацијама неуgroжености. Српски народ постаје нација и профилише се као нација искључиво у условима угрожености и ратног стања. У периодима мира, противник постајемо ми сами, што је довело до појаве познате под именом аутошовинизам. Могуће је да су основе на којима је почивало уверење да се може трајно изградити српски национални идентитет на континуитету дисконтинуитета био јако погрешан.

Једноставно, српска национална идеја је углавном паразитирала на експлоатацији славне српске прошлости, без идеје како ту прошлост модификовати и употребити, како профилисати себе да би се кренуло ка новим циљевима. Српски идентитет је неповратно задобио религијски карактер, што ће умногоме утицати на даља дешавања у оквиру његовог националног бића. Неспремни да се суоче са својим сународницима друкчије вероисповести, етнички Срби се деле и стварају посебне идентитете. Посебни идентитети довели су до међусобне конфронтације, чији је узрок осећај издајства са једне и осећај одбачености са друге стране, и потискивања обостраних страхова који су довели до мржње и крвавих братоубилачких ратова. Истине за вољу, мржња која се рађала у нацијама проистеклим из српског националног корпуса достигла је застрашујуће размере пошто је идентитет у односу на кога су створени нови идентитети изазивао страх и осећај кривице који доводе до несигурности и мржње, односно до негације и жеље за потпуним истребљењем Првог.

Проблем националног идентитета. Питање националне елите

Кључна карика сваке успешне државе јесте њена национална елита. Колико је српска елита, част изузецима, била успешна и далековида, види се по тренутном стању нације. Можемо слободно рећи да је српски народ протраћио скоро цео двадесети век на једну промашену идеју коју је једини прихватио, из разлога горе наведених. Након завршетка Првог светског рата, у коме је Србија претрпела страховите губитке, српска национална елита прави фаталну грешку улажући изборену ратну победу Србије у афирмацију нове државе, а самим тим и идентитета, који је требало да функционише на основу сличности, јединства и равноправности три народа. Имајући у виду да су Срби, који су једини државотворни народ, одлучили да ступе у нову заједницу са два недржавотворна народа говори о потреби Срба да нестану као народ, што се потврђивало лаком асимилацијом Срба и указивало на неизграђену националну идеју. Могло би се рећи да је након победе над Турцима и након ослобођења свих српских територија српска национална идеја запала у дубоку кризу. Ово такође указује на погрешну представу Срба и измештање тежње о слободи са сопственог корпуса на слободу као појам коју су дужни да спроводе. То је још један од разлога жеље за "ослобођењем" нација које су биле под "ропством" Аустроугарске монархије.

За ову кризу и овакве одлуке најодговорнија је национална елита. Док је хрватска културна елита градила сопствену културу асимилујући туђе и прилагођавајући их сопственим потребама, дотле је српска радила на афирмацији тзв. југословенске културе.

За разлику од Срба, Хрвати и Словенци су доживљавали Југославију само као успутну станицу ка коначној дестинацији, а то је независност. Стога су чинили напоре ка афирмацији сопствених идентитета. Не улазећи дубље у проблематику хрватског питања, могло би се рећи да су сматрани за народ кроз који је могуће остварити утицај Ватикана на Балкан, док су Срби одувек сматрани као народ кроз који се врши руски утицај. Хрвати успевају да успешно асимилију велики део српског националног корпуса католичке вероисповести, који је дуго био под аустроугарским утицајем, а чији припадници касније чине зверства према народу из ког потичу. Овакво понашање следи из потребе да се свој идентитет гради на негацији Другог, но имајући у виду да је тај други био Први, Не-Срби желе да се афирмишу као Хрвати негирајући српство, не до победе, већ до истребљења истог. Тек када би истребљење уследило њихов осећај страха би постао излишан, а осећај страха је катализатор мржње.

Слична се ствар десила са Србима исламске вероисповести. Тзв. “бошњачка нација” се гради на основу негације припадности српском националном корпусу. У односу на хрватски случај, разлика је у подухвату који захтева асимилацију самих себе, превредновање самих себе, поновно самоизграђивање. Односно, не постоји неки основ за асимилацију као што у хрватском случају постоји историјски основ у виду постојања хрватског народа. Бошњачка нација нема историјског ни етничког основа. Она је продукт негирања српске нације. Не треба занемарити ни моменат одношења ка себи, моменат посредовања, моменат самоизграђивања. Такав моменат представља страдање муслимана у Сребреници. Сребреница постаје мотив страдања, патње и освете. Бошњачка национална идеја се гради на темељу Жртве која страда од стране Зла, које представљају Срби. На тој основи се гради колективни идентитет.

На сличан начин се одвија стварање црногорске нације, мада је процес знатно отежан због идентичне вероисповести, која у овом контексту, бива главним узрочником подела и сукоба. У ту сврху, ствара се тзв. Црногорска православна црква која бива главни афирмишући фактор црногорског идентитета. Такође, гради се мит о Жртви. Црногорци бивају жртве српске политике и у тој одбрани од Зла они се самоизграђују.

У овом контексту, вредно је истаћи да је постојање српске нације предуслов за наставак постојања нација које су из ње произашле. Пошто се све афирмишу кроз негацију српске, српска нација постаје неопходан услов њиховог постојања, јер би нестанком српства нестала потреба за афирмацијом антисрпства. Иза њих не стоји никакав основ сем антисрпства, не постоји основ у историји и традицији. Треба напоменути да се слична ствар може десити са Војводином и изградњом посебног, “војвођанског идентитета”. Такође, интересантно је напоменути да све нове нације произашле из српског националног корпуса говоре српским језиком који називају именом новостворене нације.

Историјски контекст проблема нам указује на то да су се овакви порази десили у време СФРЈ када се са остацима српске националне елите комунистички режим сурово обрачунао. СФРЈ се темељила на антисрпству, пошто се сматрало да "само слаба Србија значи јаку Југославију". Непостојање националне елите у периоду од 1945. до данас условило је национални суноврат Срба.

Проблем националног идентитета. Анализа тренутне ситуације

Можемо са сигурношћу рећи да национална елита која је водила Србију након Првог светског рата није успела да испуни националне циљеве. Она није дорасла времену, историјском тренутку у коме се нашла и није се руководила националним интересима. Данас се за политичку елиту издају бивши комунисти и поштоваоци титоистичке идеје која је учинила највише на разградњи српства. Десила се прекомпозиција политичке мисли. У основи она се руководи идентичним принципима и средствима, док начелно заступа другачије циљеве.

Неопходно је одредити националне циљеве, национални програм, образовање, очувати сопствени језик, културу, веру и обичаје.

Да би се исправно разумели данашњи проблеми Србије, мора се разумети на који начин Срби виде Европску унију и зашто је доживљавају као једини циљ. Наиме, ствар је у афирмацији антисрпства као националне идеје. Национална идеја постаје самонегирајућа. У том смислу, свака већа заједница, била то Југославија или Европска унија за Србију добија статус вредности по себи, светог грала, нечег за чим се безуспешно трага. То нешто је самонегирање, одрицање од себе и разумевање самонегирања као услова за пријем у ЕУ која представља решење свих проблема, те тако ЕУ постаје изговор за сопствени нерад, непредузимљивост, ишчекивање. Део политичке елите ову околност маркетиншки одлично користи и захваљујући њој годинама паразитира на политичкој сцени. Политичка елита и тзв. невладине организације константно говоре о некаквим "европским вредностима". Размотримо наше разумевање тих "вредности".

Мултикултуралност се схвата потпуно погрешно. Уместо да представља мирну коегзистенцију различитих култура, у Србији представља одрицање од сопствене. У ту

сврху, занемарује се национална култура и пропагира туђа. Занемарује се српски језик и дозвољава се увођење страних речи и израза, а ћирилицу, званично српско писмо не треба ни спомињати. Оно је готово потпуно протерано из Србије. Док се Французи, на пример, својски труде да сачувају свој језик и писмо, Срби га се добровољно одричу и стиде. Мултикултуралност није акултуралност.

Толеранција се схвата као гушење себе како се не би угрожавала права Другог иако у теорији подразумева трпељивост, прихватање различитости, које изискује афирмацију и Себе и Другог. Тек тада може доћи до толеранције. Толеранција није насиље над собом зарад Другог. Постојање две културе, две нације, два система вредности који не врше насиље један над другим јесте толеранција. У супротном звала би се асимилација.

Прогрес се схвата као нерад. За време комунизма српски народ је испољио бројне слабости а једна од њих је нерад. На прелазу у капитализам народ и даље верује да ће, када једном постане члан Европске уније, бити ослобођен рада. Стога за све неуспехе на личном плану криви се држава. Лична одговорност и осећај према сопственој држави не постоји.

Појам жртве се узима за релевантан само када су жртве припадници другог народа. Срби одбијају статус жртве који би морали да афирмишу. Народ који је у два светска рата претрпео стравичне губитке и преживео геноцид од стране НДХ назива њихов исход победом иако је у оба случаја остао без државе и великог дела становништва. Питање српских жртава заслужује посебну пажњу, но овде га само узгредно спомињем у другом контексту. Национална елита је избегавала ово питање као и многа друга отворена питања.

Управо због оваквог самообмањивања настаје превелика сервилност наше политичке елите према спољном фактору. Данашња српска елита је углавном антисрпска. На тој основи она гради позиције у друштву и статус у политичком и научном свету. Она није либерална, већ у великој мери, болшевистичка. Она нема садржај. Она је једно велико Ништа.

Проблем националног идентитета. Перспективе

Српски национални идентитет се мора афирмисати кроз истицање позитивних вредности српског народа у свим сферама деловања. Србија мора улагати у образовање и у младе стручњаке, што представља основ изградње националне елите. Најважнија министарства морају постати министарства за образовање и културу. Србији је потребан културни национализам.

Српство се мора градити на постојећим основама. Као што развој личности подразумева задржавање суштинског, тако и развој националне идеје подразумева ослањање на пређашња искуства, на сопствену историју, традицију, културу али и константан развој, себеосмишљавање.

Идентитет се мора изнова задобити као поново осмишљен, он се мора сагледати, сада када обитавамо ван њега, мора се афирмисати кроз своје позитивне стране и опет постати актуелан.

Он мора садржати специфичне вредности и циљеве. Варирајући чувену Сартрову мисао, да “биће није оно што јесте и јесте оно што није”, можемо рећи да је идентитет, као и идеја, увек више од оног што реално јесте, он је замисао, тежња да се доврши ониме што није присутно а желели бисмо да јесте, а пошто је тај недостатак немогуће надоместити у потпуности, уместо целине и циља, имаћемо пројекцију остварености и пројекцију целине која је неопходна у развоју нације. Имагинарна допуна онога што јесте реално. Свест о националним циљевима је свест о недостатку.

Једино нација која живи историју јесте покретач развоја човечанства. Тек у том превазилажењу и самопревазилажењу, нације задобијају прогрес, чиме човечанство остварује прогрес. Тек у том односу пријатељ-непријатељ прогрес се задобија кроз самопревазилажење. Управо зато, на културном плану, човечанство добија услед борби култура да надмаше једна другу. У том изобиљу различитости показује се исконска људска вредност и потреба. Обитавање изван контекста културе и нације је немогуће. Оно може бити само као обитавање у култури безвремене садашњости коју Срби морају да превазиђу да би постали народ који обитава у историјском смислу. Срби морају константно себе изграђивати изнова, чувајући сећања о ономе што је прошло и што више није; српство није стање. Оно што је прошло не може бити целокупно одређење већ део процеса. Нација је процес, кретање.

Уместо закључка

Српска национална идеја мора да обухвати своје одређење кроз афирмацију свега што је била и што ће бити. Она мора превазићи самонегирање, које јој може донети само аутошовинизам, међусобне деобе и сукобе. Непостојање свести о јединству данашњих Срба је више него очигледно иако су исте вероисповести (поделе на Војвођане, Шумадинце, Косовце, Босанце, Крајишнике, Београђане итд.). Управо непостојање националног идентитета условљава овај феномен. Овакве деобе се морају превазићи пошто оне неће задуго остати само политичке и културне природе, већ могу довести и до крвавих грађанских ратова, што би значило дефинитивну пропаст и истребљење српске нације, рат "Нас против Нас".

Наднационална форма мора поћи од националне, па тако и наша. Проблем је што наша елита негира национално, негира државу, народ, као нешто архаично и превазиђено. Узгред буди речено, иста елита захтева сарадњу са Хашким судом због "чисте савести и нашег отклона од злочина". Контрадикција. Уколико ти исти који нас опомињу негирају нацију, државу одакле им онда право да спомињу било какву колективну одговорност?

Европска унија као опредељење, стога, не сме бити још једна шанса за пут у самонегацију, већ шанса за афирмацију сопствене културе и националног идентитета. Можда ћемо тада израз Србин користити често и са поносом, а не са осећањем кривице и понижености.